YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

8 päivänä toukokuuta 2003 *

Asiassa C-171/01,

jonka Verfassungsgerichtshof (Itävalta) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Wählergruppe "Gemeinsam Zajedno/Birlikte Alternative und Grüne GewerkschafterInnen/UG",

ja jossa asian käsittelyyn osallistuvat

Bundesminister für Wirtschaft und Arbeit,

Kammer für Arbeiter und Angestellte für Vorarlberg,

Wählergruppe "Vorarlberger Arbeiter- und Angestelltenbund (ÖAAB) — AK-Präsident Josef Fink",

Wählergruppe "FSG — Walter Gelbmann — mit euch ins nächste Jahrtausend/ Liste 2",

Wählergruppe "Freiheitliche und parteifreie Arbeitnehmer Vorarlberg — FPÖ",

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

Wählergruppe "Gewerkschaftlicher Linksblock",

ja

Wählergruppe "NBZ — Neue Bewegung für die Zukunft",

ennakkoratkaisun Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella perustetun assosiaationeuvoston assosiaation kehittämisestä 19 päivänä syyskuuta 1980 tekemän päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit R. Schintgen (esittelevä tuomari), V. Skouris, F. Macken ja J. N. Cunha Rodrigues,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Wählergruppe "Gemeinsam Zajedno/Birlikte Alternative und Grüne GewerkschafterInnen/UG", edustajanaan Rechtsanwalt W. L. Weh,

— Kammer für Arbeiter und Angestellte für Vorarlberg, edustajanaan Rechtsanwalt W.-G. Schärf,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään H. Dossi,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Sack ja H. Kreppel,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Wählergruppe "Gemeinsam Zajedno/Birlikte Alternative und Grüne GewerkschafterInnen/UG":n, Kammer für Arbeiter und Angestellte für Vorarlbergin ja komission 24.10.2002 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.12.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Verfassungsgerichtshof on esittänyt 2.3.2001 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 19.4.2001, EY 234 artiklan nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä assosiaation kehittämisestä 19 päivänä syyskuuta

1980 tehdyn assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 (jäljempänä päätös N:o 1/80) 10 artiklan 1 kohdan tulkinnasta. Assosiaationeuvosto on perustettu Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella, jonka Turkin tasavalta ja Euroopan talousyhteisön jäsenvaltiot sekä yhteisö allekirjoittivat 12.9.1963 Ankarassa ja joka on tehty, hyväksytty ja vahvistettu yhteisön puolesta 23.12.1963 tehdyllä neuvoston päätöksellä 64/732/ETY (EYVL 1964, 217, s. 3685; jäljempänä assosiaatiosopimus).

2 Nämä kysymykset ovat tulleet esille Verfassungsgerichtshofissa vireille pannussa oikeudenkäynnissä, jossa Wählergruppe "Gemeinsam Zajedno/Birlikte Alternative und Grüne GewerkschafterInnen/UG" (jäljempänä Wählergruppe Gemeinsam) -niminen vaaliryhmä vaatii kumoamaan 6.—23.4.1999 pidetyt Land Vorarlbergin (Itävalta) työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaalit.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

ETY:n ja Turkin välinen assosiaatio

3 Assosiaatiosopimuksen tarkoituksena on sen 2 artiklan 1 kohdan mukaan edistää sopimuspuolten välisten kaupallisten ja taloudellisten suhteiden jatkuvaa ja tasapainoista vahvistumista, myös työvoiman alalla, toteuttamalla asteittain työntekijöiden vapaa liikkuvuus (12 artikla) sekä poistamalla sijoittautumisva-

pautta (13 artikla) ja palvelujen tarjoamisen vapautta (14 artikla) koskevia rajoituksia, Turkin kansan elintason parantamiseksi ja Turkin tasavallan yhteisöön liittymisen helpottamiseksi (neljäs perustelukappale ja 28 artikla).

4 Tätä varten assosiaatiosopimus sisältää valmistelevan vaiheen, jonka aikana Turkin tasavalta voi vahvistaa talouttaan yhteisön avustuksella (3 artikla), siirtymävaiheen, jonka aikana toteutetaan asteittain tulliliitto ja lähennetään talouspolitiikkaa (4 artikla) sekä loppuvaiheen, joka perustuu tulliliittoon ja joka merkitsee sopimuspuolten talouspolitiikan yhteensovittamisen vahvistamista (5 artikla).

5 Assosiaatiosopimuksen 6 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Varmistaakseen assosiaatiojärjestelmän soveltamisen ja asteittaisen kehittämisen sopimuspuolet kokoontuvat assosiaationeuvostossa, joka toimii sille tällä sopimuksella annettujen toimivaltuuksien rajoissa."

6 Assosiaatiosopimuksen 8 artiklassa, joka kuuluu II osastoon, jonka otsikkona on "Siirtymävaiheen täytäntöönpano", määrätään seuraavaa:

"Assosiaationeuvosto vahvistaa 4 artiklassa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi ennen siirtymävaiheen alkamista ja lisäpöytäkirjan 1 artiklassa määrättyä menettelyä noudattaen niillä yhteisön perustamissopimuksessa tar-

koitetuilla aloilla, erityisesti tässä osastossa tarkoitetuilla aloilla, annettavien säännösten ja määräysten edellytykset, yksityiskohtaiset säännöt ja aikataulun, jotka on otettava huomioon, sekä kaikki tarpeellisiksi osoittautuvat suojalausekkeet."

7 Samaan II osastoon kuuluvassa assosiaatiosopimuksen 9 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sopimuspuolet toteavat, että sopimuksen soveltamisalalla kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä yhteisön perustamissopimuksen 7 artiklassa ilmaistun periaatteen mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sellaisten erityissäännösten ja määräysten soveltamista, jotka voidaan antaa 8 artiklan nojalla."

8 Assosiaatiosopimuksen 12 artiklassa, joka kuuluu saman II osaston 3 lukuun, jonka otsikkona on "Muut talouspoliittiset määräykset", määrätään seuraavaa:

"Sopimuspuolet pitävät lähtökohtanaan yhteisön perustamissopimuksen 48, 49 ja 50 artiklaa toteuttaessaan välillään asteittain työntekijöiden vapaan liikkuvuuden."

9 Assosiaatiosopimuksen 22 artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Assosiaationeuvosto käyttää päätösvaltaa sopimuksessa vahvistettujen tavoitteiden toteuttamiseksi ja siinä määrätyissä tapauksissa. Kummankin sopimuspuolen on toteutettava toimenpiteet, jotka ovat tarpeen tehtyjen päätösten täytäntöön panemiseksi — —."

10 Assosiaatiosopimukseen liitetyn, Brysselissä 23.11.1970 allekirjoitetun lisäpöytäkirjan, joka on hyväksytty ja vahvistettu yhteisön nimissä 19.12.1972 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2760/72 (EYVL L 293, s. 1; jäljempänä lisäpöytäkirja), 1 artiklassa määrätään assosiaatiosopimuksen 4 artiklassa tarkoitetun siirtymävaiheen edellytykset, yksityiskohtaiset säännöt ja toteuttamisaikataulu. Lisäpöytäkirjan 62 artiklan mukaan se muodostaa kyseisen sopimuksen erottamattoman osan.

11 Lisäpöytäkirjan II osaston otsikkona on "Henkilöiden ja palvelujen liikkuvuus" ja sen I luku koskee työntekijöitä.

12 Lisäpöytäkirjan 36 artiklassa, joka kuuluu kyseiseen I lukuun, määrätään, että työntekijöiden vapaa liikkuvuus jäsenvaltioiden ja Turkin välillä toteutetaan asteittain assosiaatiosopimuksen 12 artiklassa ilmaistujen periaatteiden mukaisesti mainitun sopimuksen voimaantuloa seuraavien kahdennentoista vuoden ja kahdennenkymmenennentoisen vuoden lopun välillä ja että assosiaationeuvosto päättää tätä varten tarvittavista yksityiskohtaisista säännöistä.

13 Lisäpöytäkirjan II osaston I lukuun kuuluvassa 37 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Jokainen jäsenvaltio myöntää yhteisössä työskenteleville Turkin kansalaisille järjestelyn, jossa näitä työntekijöitä ei millään tavalla syrjitä kansalaisuuden perusteella työolojen ja palkkauksen osalta yhteisön muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin nähden."

14 Assosiaationeuvosto, joka on perustettu assosiaatiosopimuksella ja muodostuu toisaalta jäsenvaltioiden hallitusten jäsenistä sekä yhteisön neuvoston ja komission jäsenistä ja toisaalta Turkin hallituksen jäsenistä, teki 19.9.1980 päätöksen N:o 1/80.

15 Tämän päätöksen 6 artikla sisältyy päätöksen II luvun, jonka otsikko on "Sosiaaliset määräykset", 1 jaksoon, jonka otsikko on "Työhön ja työntekijöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvät kysymykset". Tämän artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Jollei hänen perheenjäsentensä vapaata oikeutta työskentelyyn koskevista 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, turkkilaisella työntekijällä, joka työskentelee laillisilla työmarkkinoilla tietyssä jäsenvaltiossa, on oikeus

— työskenneltyään säännönmukaisesti yhden vuoden saada työlupansa uudistetuksi tässä jäsenvaltiossa samaa työnantajaa varten, jos hänellä on työpaikka;

— työskenneltyään säännönmukaisesti kolme vuotta vastaanottaa tässä jäsenvaltiossa valitsemaltaan saman ammattialan työnantajalta työtarjous, joka on tehty tavanomaisin ehdoin ja joka on rekisteröity tämän valtion työvoimaviranomaisissa, jollei yhteisön työntekijöille annettavasta etusijasta muuta johdu;

— työskenneltyään säännönmukaisesti neljä vuotta tehdä vapaasti minkälaista tahansa valitsemaansa palkattua työtä."

16 Tämän päätöksen 10 artikla sisältyy samoin päätöksen II luvun 1 jaksoon. Tämän artiklan 1 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisön jäsenvaltiot soveltavat niiden laillisilla työmarkkinoilla työskenteleviin turkkilaisiin työntekijöihin järjestelmää, joka ei sisällä minkäänlaista kansalaisuuteen perustuvaa syrjintää yhteisön muiden jäsenvaltioiden kansalaisten palkkaukseen ja muihin työehtoihin verrattuna."

Yhteisön oikeuden muut asian kannalta merkitykselliset säännökset ja määräykset

17 EY:n perustamissopimuksen 6 artiklan ensimmäisessä kohdassa (josta on muutettuna tullut EY 12 artiklan ensimmäinen kohta) määrätään seuraavaa:

"Kaikki kansalaisuuteen perustuva syrjintä on kiellettyä tämän sopimuksen soveltamisalalla — —."

18 EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) määrätään seuraavaa:

"1. Turvataan työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisössä viimeistään siirtymäkauden päättyessä.

2. Se merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan.

— —

4. Tämän artiklan määräykset eivät koske julkishallinnon palvelussuhteita."

19 Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 27.7.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2434/92 (EYVL L 245, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1612/68), ensimmäisessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisön alueella on toteutettava siirtymäkauden loppuun mennessä; tämän tavoitteen saavuttaminen merkitsee, että kaikki jäsenvaltioiden työntekijöiden työhön, palkkaukseen ja muihin työsuhteen

ja työllistymisen ehtoihin liittyvä sekä työntekijöiden oikeutta liikkua vapaasti yhteisön alueella palkatun työn saamiseksi koskeva, kansalaisuuteen perustuva syrjintä poistetaan, jollei yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen sekä kansanterveyteen perustuvista rajoituksista muuta johdu".

20 Asetuksen N:o 1612/68 7 ja 8 artikla kuuluvat asetuksen "työntekijöiden työskentelyä ja perhettä" koskevan ensimmäisen osan II osastoon, jonka otsikkona on "Työskentely ja yhdenvertainen kohtelu".

21 Kyseisen asetuksen 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden.

— —

4. Kollektiivisen tai yksilöä koskevan sopimuksen määräys taikka muu työehtojen sääntelyä koskeva määräys, joka koskee työn saantia, työtä, palkkausta ja muita työehtoja sekä irtisanomista, on mitätön sikäli kuin siinä säädetään tai

sallitaan edellytyksiä, jotka asettavat toisten jäsenvaltioiden kansalaiset työntekijöinä eriarvoiseen asemaan."

22 Asetuksen N:o 1612/68 8 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Työntekijällä, joka on jäsenvaltion kansalainen ja työssä toisen jäsenvaltion alueella, on oltava yhtäläinen oikeus ammattiyhdistysten jäsenyyteen ja siihen kuuluvien oikeuksien käyttämiseen, mukaan lukien äänioikeus; häneltä voidaan evätä kuitenkin osallistuminen julkisoikeudellisten elinten hallintoon sekä julkisoikeudellisesti säädetyn tehtävän hoitaminen. Hänellä on oltava vaalikelpoisuus yrityksen työntekijöitä edustaviin elimiin.

Näillä säännöksillä ei rajoiteta säännöksiä, joilla myönnetään tietyissä jäsenvaltioissa laajempia oikeuksia muista jäsenvaltioista peräisin oleville työntekijöille."

Kansallinen lainsäädäntö

23 Arbeiterkammergesetzin (laki työntekijöiden edunvalvontaelimistä, BGBl. 1991/626, sellaisena kuin se on julkaistu BGBl. I, 1998/166:ssa; jäljempänä AKG) 1 §:n mukaan työntekijöiden ja toimihenkilöiden edunvalvontaelimien (jäljempänä työntekijöiden edunvalvontaelimet) samoin kuin liittovaltion työntekijöiden ja toimihenkilöiden edunvalvontaelimen (jäljempänä liittovaltion työntekijöiden edunvalvontaelin) tehtävänä on edustaa ja edistää kumpaakin sukupuolta olevien työntekijöiden sosiaalisia, taloudellisia, ammatillisia ja kulttuurillisia intressejä.

24 AKG:n 3 §:n mukaan työntekijöiden edunvalvontaelimet ja liittovaltion työntekijöiden edunvalvontaelin ovat julkisoikeudellisia elimiä. Työntekijöiden edunvalvontaelimet muodostavat liittovaltion työntekijöiden edunvalvontaelimen. Työntekijöiden edunvalvontaelinten toiminta-alue ulottuu kulloiseenkin osavaltioon, kun taas liittovaltion työntekijöiden edunvalvontaelimen toimivalta ulottuu koko liittovaltion alueelle.

25 AKG:n 4—7 §:n mukaan työntekijöiden edunvalvontaelinten tehtävänä on omalla toiminta-alueellaan eli ilman valtiollisten elinten ohjeita ja vain niiden valvonnassa (AKG:n 91 §)

— toteuttaa kaikki työntekijöiden, mukaan lukien aikaisemmin työntekijöinä olleiden työttömien henkilöiden ja eläkkeensaajien, etujen ajamiseksi välttämättömät ja asianmukaiset toimenpiteet, ja erityisesti lähettää edustajia tiettyihin elimiin (AKG:n 4 §)

— valvoa työehtoja (AKG:n 5 §)

— olla yhteistyössä työehtosopimusten tekemiseen kelpoisten vapaaehtoisten ammattiyhdistysten ja muiden ammatillisten edunvalvontaelinten kanssa (AKG:n 6 §)

— neuvoa edunvalvontaelimeen kuuluvia työntekijöitä työ- ja sosiaalioikeudellisissa asioissa ja antaa heille erityisesti oikeudellista suojelua edustamalla heitä tuomioistuimissa työ- ja sosiaalioikeudellisissa asioissa (AKG:n 7 §).

26 Lisäksi työntekijöiden edunvalvontaelimet ovat lakisääteisinä työntekijöiden etuja edustavina eliminä kelpoisia vaikuttamaan työehtoja koskevaan lainsäädäntöön ja tekemään tätä tarkoitusta varten työehtosopimuksia. Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen kansallisen tuomioistuimen mukaan tämä on kuitenkin toissijainen toimivalta-ala, jolla ei ole merkitystä käytännössä.

27 Työntekijöiden edunvalvontaelinten on niille siirretyn toimivallan alalla hoidettava noudattaen valtion elinten antamia ohjeita, jotka sitovat niitä, valtionhallinnon tehtäviä, jotka siirretään niille lailla (AKG:n 8 §). Ennakkoratkaisupyynnön esittäneen kansallisen tuomioistuimen mukaan tällaisia mainitsemisen arvoisia toimivallan siirtoja ei kuitenkaan ole toteutettu, ellei oteta huomioon Arbeitsverfassungsgesetzin (BGBl. 1974/22, sellaisena kuin se on julkaistuna BGBl. I, 1998/69:ssä) 74 §:n 5, 6 ja 12—14 momentissa työntekijöiden edunvalvontaelimille annettuja valtuuksia työntekijöitä edustavien yritysneuvostojen rahastojen puitteissa.

28 Työntekijöiden edunvalvontaelinten jäseniä ovat periaatteessa kaikki työntekijät (AKG:n 10 §).

29 AKG:n 17 §:n mukaan jokaisella edunvalvontaelimeen kuuluvalla työntekijällä on velvollisuus maksaa työntekijöiden jäsenmaksu.

30 Työntekijöiden edunvalvontaelimissä on muun muassa edustajisto (AKG:n 46 §). Edustajiston valitsevat viiden vuoden toimiajaksi (AKG:n 18 §:n 1 momentti) äänioikeutetut työntekijät yhtäläisin äänioikeuksin välittömillä ja salaisilla vaaleilla suhteellisen vaalitavan mukaisesti (AKG:n 19 §). AKG:n 20 §:n 1 momentin mukaan äänioikeus on kaikilla määräpäivänä kyseiseen edunvalvontaelimeen kuuluvilla työntekijöillä.

31 Vaalikelpoisuudesta säädetään AKG:n 21 §:ssä seuraavaa:

"Työntekijöiden edunvalvontaelimessä on vaalikelpoinen sellainen siihen kuuluva työntekijä, joka vaalien osalta vahvistettuna määräpäivänä

1. on täyttänyt 19 vuotta ja

2. on ollut viimeisenä viitenä vuonna vähintään kaksi vuotta Itävallassa työntekijöiden edunvalvontaelimen jäsenyyteen oikeuttavassa työsuhteessa ja

3. vaali-ikää koskevasta vaatimuksesta riippumatta on vaalikelpoinen kansanedustuslaitoksen vaaleissa."

32 Bundesverfassungsgesetzin (liittovaltion perustuslaki) 26 §:n 4 momentissa säädetään seuraavaa:

"Ehdokkaiksi voivat asettautua kaikki miehet ja naiset, joilla on määräpäivänä Itävallan kansalaisuus ja jotka ovat täyttäneet 19 vuotta vaalivuoden tammikuun ensimmäiseen päivään mennessä."

33 AKG:n 37 §:n 1 momentin mukaan (vaaleihin osallistuvien ryhmien) ehdokaslistat on esitettävä säädetyssä määräajassa kirjallisesti keskusvaalilautakunnalle. AKG:n 37 §:n 3 momentin mukaan keskusvaalilautakunta tutkii sille esitetyn ehdokaslistan ja poistaa siitä sellaiset ehdokkaat, joilta puuttuu vaalikelpoisuus.

34 AKG:n 42 §:n mukaan kukin vaaleihin osallistunut ryhmä, joka on esittänyt ehdokaslistan, voi 14 päivän kuluessa vaalituloksen julistamisesta valittaa vaalien pätevyydestä vaalitoimituksen väitetyn lainvastaisuuden perusteella liittovaltion työ- ja sosiaaliministeriölle. Valitus on hyväksyttävä, jos vaalitoimitussäännöksiä on rikottu ja siten on voitu vaikuttaa vaalien tulokseen. Jos toimivaltainen ministeriö hyväksyy valituksen, uudet vaalit on järjestettävä kolmen kuukauden kuluessa.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

35 Pääasiaa koskevasta asiakirja-aineistosta käy ilmi, että Land Vorarlbergin työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaalit pidettiin huhtikuussa 1999, ja että muun muassa Wählergruppe Gemeinsam esitti ehdokaslistansa.

36 Vaalien tulokset olivat seuraavat:

ÖAAB:	43 edustajaa
FSG:	11 edustajaa

Freiheitliche und parteifreie Arbeitnehmer: 9 edustajaa

Wählergruppe Gemeinsam: 2 edustajaa

Gewerkschaftlicher Linksblock: 0 edustajaa

NBZ: 5 edustajaa.

37 Vaaleihin osallistuneen Wählergruppe Gemeinsamin esittämä ehdokaslista sisälsi alun perin 26 ehdokasta, joihin kuului myös viisi Turkin kansalaista, joiden osalta on kiistatonta, että he täyttivät kaikki päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaiset edellytykset ja että heillä oli Ausländerbeschäftigungsgesetzin (laki ulkomaalaisten työskentelystä) 4 c §:n mukainen Befreiungsschein (vapautus ulkomaalaisten työskentelyä koskevien kansallisten säännösten soveltamisesta).

38 Lisäksi on kiistatonta, että kyseiset viisi turkkilaista ehdokasta täyttivät kaikki kansallisen lainsäädännön mukaiset vaalikelpoisuutta koskevat edellytykset, Itävallan kansalaisuutta koskevaa edellytystä lukuun ottamatta.

39 Keskusvaalilautakunta päätti 8.2.1999 poistaa Wählergruppe Gemeinsamin ehdokaslistasta kyseiset viisi Turkin kansalaista Itävallan kansalaisuuden

puuttumisen vuoksi ja sen vuoksi, että heiltä tästä syystä puuttui vaalikelpoisuus.

40 Wählergruppe Gemeinsam valitti 5.5.1999 päivätyllä kirjeellään AKG:n 42 §:n 1 momentin nojalla vaalien pätevyydestä vedoten vaalitoimituksen lainvastaisuuteen, mikä oli merkittävästi vaikuttanut vaalien tulokseen. Sen mukaan keskusvaalilautakunta oli, poistaessaan ehdokaslistasta viisi Turkin kansalaista, rikkonut Euroopan unionissa välittömästi sovellettavaa konkreettista oikeutta eli päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan mukaista syrjintäkieltoa.

41 Toimivaltainen liittovaltion ministeriö hylkäsi 19.11.1999 tekemällään päätöksellä tämän valituksen.

42 Se totesi tosin, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa ilmaistusta syrjintäkiellosta seuraa, että myös turkkilaiset työntekijät ovat vaalikelpoisia työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleissa. Yhteisön oikeuden ensisijaisuuden vuoksi sen kanssa ristiriidassa olevaa kansallista lainsäädäntöä ei olisi saanut soveltaa. Ministeriön mukaan Turkin kansalaisten poistamisesta Wählergruppe Gemeinsamin ehdokaslistalta johtuva lainvastaisuus ei ollut kuitenkaan voinut vaikuttaa vaalitulokseen, koska työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleja varten säädetty henkilöön perustumaton ehdokaslista ei ratkaise äänestäjän valintaa, joka riippuu vaaleihin osallistuvan ryhmän poliittisesta suuntautumisesta yleensä ottaen.

43 Wählergruppe Gemeinsam saattoi tämän jälkeen asian Verfassungsgerichtshofin käsiteltäväksi. Se vaatii, että keskusvaalilautakunnan 8.2.1999 tekemä päätös on todettava lainvastaiseksi ja kumottava siltä osin kuin kyseiset viisi turkkilaista

ehdokasta on poistettu sen ehdokaslistalta sillä perusteella, että heiltä puuttui Itävallan lainsäädännössä edellytetty vaalikelpoisuus. Se vaatii lisäksi, että vaalitoimitus on julistettava kokonaisuudessaan lainvastaiseksi ja kumottava, ja että on järjestettävä uudet vaalit.

44 Voidakseen ratkaista nämä vaatimukset Verfassungsgerichtshof pohtii, onko asiaan sovellettava Itävallan lainsäädäntö yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa.

45 Toisaalta on sen mukaan ratkaistava, onko AKG:n 21 §:n 3 momentin kaltainen kansallinen säännös, jossa suljetaan muun muassa vastaanottavan jäsenvaltion laillisilla työmarkkinoilla työskenteleviltä turkkilaisilta työntekijöiltä pois mahdollisuus tulla valituksi työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajistoon, ristiriidassa päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan kanssa erityisesti tässä määräyksessä tarkoitettujen "muiden työehtojen osalta".

46 Tässä yhteydessä Verfassungsgerichtshof toteaa, että perustamissopimuksen 48 artiklasta ja asetuksen N:o 1612/68 8 artiklan 1 kohdasta sekä asiassa C-213/90, ASTI, 4.7.1991 annetusta tuomiosta (Kok. 1991, s. I-3507, Kok. Ep. XI, s. I-301; jäljempänä asiassa ASTI I annettu tuomio) ja asiassa C-118/92, komissio vastaan Luxemburg, 18.5.1994 annetusta tuomiosta (Kok. 1994, s. I-1891; jäljempänä asiassa ASTI II annettu tuomio) seuraa, että toisen jäsenvaltion kansalaisilla on vaalikelpoisuus Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten kaltaisten elinten edustajiston vaaleissa.

47 Kaikki ne arviointiperusteet, joita yhteisöjen tuomioistuin piti edellä mainituissa asioissa ASTI I ja ASTI II antamissaan tuomioissa keskeisinä luxemburgilaisten työntekijöiden ammattijärjestöjen kannalta, eli kyseisen järjestön lakisääteisyys,

kunkin ammattialan kaikkien työntekijöiden pakollinen jäsenyys, kyseisen järjestön yleinen tehtävä jäseniensä etujen edustajana; järjestön oikeus tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja hallitukselle ja parlamentille, sekä kaikkien jäsenten velvollisuus suorittaa jäsenmaksua, näyttävät sopivan myös Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelimiin.

48 Sen selvittämiseksi, voidaanko tämä tulkinta ulottaa koskemaan turkkilaisia työntekijöitä, olisi selvitettävä, sisältyykö päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa mainittuun "muita työehtoja" koskevaan käsitteeseen oikeus osallistua työntekijöitä edustavien lakisääteisten elinten vaaleihin.

49 Tämän osalta asiassa C-434/93, Bozkurt, 6.6.1995 annettu tuomio (Kok. 1995, s. I-1475) ja asiassa C-116/94, Meyers, 13.7.1995 annettu tuomio (Kok. 1995, s. I-2131) näyttäisivät puoltavan kyseisen käsitteen laajaa tulkintaa.

50 Sitä vastoin päinvastaiseen tulokseen voitaisiin päätyä siksi, että toisin kuin perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohtaan sisältyvän "muiden työehtojen" käsitteen konkretisoiminen erityisesti asetuksen N:o 1612/68 8 artiklassa, ETY:n ja Turkin väliseen assosiaatioon perustuvan oikeuden osalta kyseistä käsitettä ei ole nimenomaisesti tarkoitettu konkretisoida.

51 Toisaalta siinä tapauksessa, että kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan työntekijöillä, joilla ei ole Itävallan kansalaisuutta, ei ole vaalikelpoisuutta työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleissa, olisi päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan vastainen, olisi vielä selvitettävä, onko kyseinen määräys ehdoton ja riittävän täsmällinen, jotta sitä voidaan soveltaa välittömästi siten, että tämä määräys estää sen kanssa ristiriitaisen kansallisen säännöksen soveltamisen.

52 Verfassungsgerichtshof katsoi, että näissä olosuhteissa asian ratkaiseminen edellyttää yhteisön oikeuden tulkintaa, ja se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko — — päätöstä N:o 1/80 tulkittava siten, että sen kanssa on ristiriidassa jäsenvaltion lainsäädäntö, jossa suljetaan pois turkkilaisten työntekijöiden edunvalvontaelimen työntekijöiden ammattijärjestön edustajiston vaaleissa?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko — — päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohta välittömästi sovellettavaa yhteisön oikeutta?"

Ennakkoratkaisukysymykset

53 Jotta kysymykseen siitä, onko yhteisön ja kolmannen maan välillä tehtyyn sopimukseen sisältyvän määräyksen, jolla ilmaistaan kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskeva sääntö, vastaista se, että jäsenvaltio kieltäytyy myöntämästä kyseisen kolmannen maan kansalaiselle kyseisen sopimuksen soveltamisalalla etua pelkästään sillä perusteella, että asianomaisella on kyseisen kolmannen maan kansalaisuus, voitaisiin antaa hyödyllinen vastaus, on ensin tutkittava, onko kyseinen määräys luonteeltaan sellainen, että yksityinen oikeussubjekti voi välittömästi sen perusteella saada oikeuksia, joihin tämä voi vedota jäsenvaltion tuomioistuimessa, ja jos näin on, on toiseksi selvitettävä kyseiseen määräykseen sisältyvän syrjintäkiellon periaatteen ulottuvuus (ks. vastaavasti asia C-18/90, Kziber, tuomio 31.1.1991 (Kok. 1991, s. I-199, Kok. Ep. XI, s. I-9, 14 kohta); asia C-416/96, Eddline El-Yassini, tuomio 2.3.1999 (Kok. 1999, s. I-1209, 24 kohta); asia C-262/96, Sürül, tuomio 4.5.1999 (Kok. 1999, s. I-2685, 47 kohta) ja asia C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, tuomio 29.1.2002 (Kok. 2002, s. I-1049, 18 kohta).

Päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan välitön oikeusvaikutus

54 Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön ja kolmannen maan välisessä sopimuksessa olevan määräyksen on katsottava olevan välittömästi sovellettavissa, kun se sanamuotonsa sekä sopimuksen tarkoituksen ja luonteen huomioon ottaen sisältää selkeän ja täsmällisen velvoitteen, jonka täytäntöönpano tai oikeusvaikutusten syntyminen ei edellytä muita toimenpiteitä (ks. mm. asia 12/86, Demirel, tuomio 30.9.1987, Kok. 1987, s. 3719, Kok. Ep. IX, s. 177, 14 kohta, sekä em. asia Kziber, tuomion 15 kohta, em. asia Eddline El-Yassini, tuomion 25 kohta, em. asia Sürül, tuomion 60 kohta, ja em. asia Pokrzeptowicz-Meyer, tuomion 19 kohta).

55 Asiassa C-192/89, Sevince, 20.9.1990 antamassaan tuomiossa (Kok. 1990, s. I-3461, Kok. Ep. X, s. 529, 14 ja 15 kohta) yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että samojen edellytysten on täytyttävä, kun ratkaistaan, voiko ETY—Turkki-assosiaationeuvoston päätöksen määräyksillä olla välitön oikeusvaikutus.

56 Sen ratkaisemiseksi, vastaako päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohta näitä arviointiperusteita, on aluksi tarkasteltava sen sanamuotoa.

57 Tältä osin on todettava, että tässä määräyksessä asetetaan jäsenvaltioille selvä, täsmällinen ja ehdoton kielto syrjiä kansalaisuuden perusteella turkkilaisia siirtotyöläisiä, jotka työskentelevät näiden valtioiden laillisilla työmarkkinoilla, palkkauksen ja muiden työehtojen osalta.

58 Kyseisessä yhdenvertaisen kohtelun säännössä määrätään täsmällisestä velvollisuudesta saavuttaa tietty lopputulos, ja se on perusolemukseltaan sellainen, että yksityinen oikeussubjekti voi vedota siihen kansallisessa tuomioistuimessa voi-

dakseen vaatia tätä jättämään soveltamatta jäsenvaltion lainsäädännön sellaiset syrjivät säännökset, joissa asetetaan oikeuden myöntämiselle sellainen edellytys, jonka täyttymistä ei vaadita jäsenvaltion omilta kansalaisilta, eikä tätä varten vaadita täydentävien soveltamistoimenpiteiden hyväksymistä (ks. vastaavasti em. asia Sürül, tuomion 63 kohta).

59 Tätä toteamusta tukee se seikka, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdalla vain pannaan täytäntöön ja konkretisoidaan palkkauksen ja muiden työehtojen alalla kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon yleinen periaate, joka sisältyy assosiaatiosopimuksen 9 artiklaan, jossa viitataan ETY:n perustamissopimuksen 7 artiklaan, josta on tullut EY:n perustamissopimuksen 6 artikla (ks. vastaavasti em. asia Sürül, tuomion 64 kohta).

60 Tätä edellä mainittua tulkintaa vahvistaa lisäksi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntö (ks. em. asia Eddline El-Yassini, tuomion 27 kohta, ja em. asia Pokrzeptowicz-Meyer, tuomion 21 ja 22 kohta), joka koskee yhdenvertaisen kohtelun periaatetta työehtojen alalla. Kyseinen periaate sisältyy Rabatissa 27.4.1976 allekirjoitetun ja yhteisön puolesta 26.9.1978 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2211/78 (EYVL L 264, s. 1) hyväksytyn, Euroopan talousyhteisön ja Marokon kuningaskunnan välisen yhteistyösopimuksen 40 artiklan ensimmäiseen kohtaan sekä Euroopan yhteisöjen ja niiden jäsenvaltioiden sekä Puolan tasavallan välisestä assosioinnista tehdyn Eurooppa-sopimuksen, joka on tehty ja hyväksytty yhteisöjen puolesta 13.12.1993 tehdyllä neuvoston ja komission päätöksellä 93/743/Euratom, EHTY, EY (EYVL L 348, s. 1), 37 artiklan 1 kohtaan.

61 Toteamus siitä, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa ilmaistu syrjintäkiellon periaate voi säännellä suoraan yksityisten oikeussubjektien asemaa, ei ole myöskään ristiriidassa tämän päätöksen eikä sen assosiaatiosopimuksen tarkoituksen ja luonteen kanssa, johon tämä määräys liittyy.

62 Kuten assosiaatiosopimuksen 2 artiklan 1 kohdasta ja 12 artiklasta käy ilmi, sen tarkoituksena on assosiaation perustaminen sopimuspuolten kaupallisten ja taloudellisten suhteiden kehittämisen edistämiseksi myös työvoiman osalta toteuttamalla progressiivisesti työntekijöiden vapaa liikkuvuus. Sopimuksen 12 artiklassa todetaan erityisesti, että "sopimuspuolet pitävät lähtökohtanaan yhteisön perustamissopimuksen 48, 49 ja 50 artiklaa toteuttaessaan välillään asteittain työntekijöiden vapaan liikkuvuuden".

63 Lisäpöytäkirjan 36 artiklassa vahvistetaan työntekijöiden vapaan liikkuvuuden asteittaisen toteuttamisen aikataulu ja määrätään, että assosiaationeuvosto päättää tätä varten tarvittavista yksityiskohtaisista säännöistä.

64 Assosiaationeuvosto on tehnyt päätöksen N:o 1/80 pannakseen täytäntöön assosiaatiosopimuksen 12 artiklan ja lisäpöytäkirjan 36 artiklan. Kyseisen päätöksen johdanto-osan kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että päätöksen tavoitteena on sosiaalialan osalta työntekijöiden ja heidän perheenjäsentensä aseman parantaminen suhteessa assosiaationeuvoston 20.12.1976 tekemällä päätöksellä N:o 2/76 luotuun järjestelmään. Päätöksen N:o 1/80 II luvun 1 jakson määräykset, joihin 10 artiklan 1 kohta sisältyy, ovat seuraava vaihe työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamisessa, ja niiden lähtökohtana pidetään ETY:n perustamissopimuksen 48, 49 ja 50 artiklaa, joista on tullut EY:n perustamissopimuksen 48 ja 49 artikla (joista on muutettuina tullut EY 39 ja EY 40 artikla) ja EY:n perustamissopimuksen 50 artikla (josta on tullut EY 41 artikla). Se luonteeltaan olennaisesti ohjelmallinen merkitys, jonka yhteisöjen tuomioistuin katsoi edellä mainitussa asiassa Demirel antamassaan tuomiossa olevan assosiaatiosopimuksen ja lisäpöytäkirjan edellä mainituilla määräyksillä, ei näin ollen ole esteenä sille, etteikö assosiaationeuvoston päätöksillä tietyiltä kohdin sopimuksessa tarkoitettuja ohjelmia toteuttaessaan voisi olla välitöntä oikeusvaikutusta (ks. vastaavasti em. asia Sevince, tuomion 21 kohta ja asia C-1/97, Birden, tuomio 26.11.1998, Kok. 1998, s. I-7747, 52 kohta oikeustapausviittauksineen).

65 Lisäksi se seikka, että assosiaatiosopimuksen tarkoituksena on olennaisesti edistää Turkin taloudellista kehitystä ja että näin ollen yhteisön velvoitteet ovat

epätasapainossa kyseisen kolmannen maan velvoitteisiin nähden, ei ole esteenä sille, että yhteisö tunnustaa sopimuksen tietyillä määräyksillä, ja sitä suuremmalla syyllä myös kyseisen sopimuksen täytäntöönpanosta annetuilla määräyksillä tai säännöksillä, olevan välitön oikeusvaikutus (ks. vastaavasti em. asia Sürül, tuomion 72 kohta oikeustapausviittauksineen).

66 Tämä toteamus pätee erityisesti päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan osalta, jonka luonne ei suinkaan ole puhtaasti ohjelmallinen, vaan jossa vahvistetaan työehtojen ja palkkauksen alalla täsmällinen ja ehdoton periaate, joka on riittävän toiminnallinen, jotta kansallinen tuomioistuin voi soveltaa sitä, ja näin ollen omiaan sääntelemään välittömästi yksityisten oikeusasemaa (ks. vastaavasti em. asia Eddline El-Yassini, tuomion 31 kohta ja em. asia Sürül, tuomion 74 kohta).

67 Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdalla on välitön oikeusvaikutus jäsenvaltioissa, mikä tarkoittaa, että niillä Turkin kansalaisilla, joihin tätä määräystä sovelletaan, on oikeus vedota siihen vastaanottavan jäsenvaltion tuomioistuimissa.

Päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan ulottuvuus

68 Aluksi on muistutettava, että on kiistatonta, että Land Vorarlbergin työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleissa Wählergruppe Gemeinsamin ehdokaslistasta poistetut viisi Turkin kansalaista ovat työntekijöitä, jotka työskentelevät päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuilla jäsenvaltion laillisilla työmarkkinoilla, sellaisena kuin tätä käsitettä on täsmennetty yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä (ks. viimeksi päätöksen N:o 1/80 6 artiklan 1 kohdassa mainitusta "laillisten työmarkkinoiden" käsitteestä asia C-188/00, Kurz, tuomio 19.11.2002, Kok. 2002, s. I-10691, tuomion 37 kohta ja 39—41 kohta).

69 Kyseiset turkkilaiset työntekijät kuuluvat näin ollen päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan henkilölliseen soveltamisalaan.

70 Asiassa ei ole myöskään kiistetty sitä, että pääasian kohteena olevat viisi Turkin kansalaista täyttävät kaikki kansallisen lainsäädännön mukaiset vaalikelpoisuutta koskevat edellytykset, Itävallan kansalaisuutta koskevaa edellytystä lukuun ottamatta, ja että heidän ehdokkuutensa Land Vorarlbergin työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleissa hylättiin vain sillä perusteella, että he olivat Turkin kansalaisia.

71 Näin ollen on selvitettävä, onko tällainen kansalaisuutta koskeva edellytys, joka on edellytyksenä vaalikelpoisuudelle työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston vaaleissa, yhteensopiva päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa ilmaistun periaatteen kanssa, jossa kielletään kansalaisuuteen perustuva syrjintä työehtojen alalla.

72 Tämän osalta on todettava, että edellä mainitussa asiassa Bozkurt annetun tuomion 14, 19 ja 20 kohdasta lähtien vakiintuneessa oikeuskäytännössä on päätelty assosiaatiosopimuksen 12 artiklasta ja lisäpöytäkirjan 36 artiklan sanamuodosta sekä päätöksen N:o 1/80 tavoitteesta, jolla pyritään toteuttamaan progressiivisesti työntekijöiden vapaa liikkuvuus lähtökohtana perustamissopimuksen 48, 49 ja 50 artikla, että näissä artikloissa hyväksytyt periaatteet on saatettava koskemaan mahdollisuuksien mukaan turkkilaisia työntekijöitä, joilla on mainitussa päätöksessä tunnustetut oikeudet (ks. vastaavasti asia C-340/97, Nazli, tuomio 10.2.2000, Kok. 2000, s. I-957, 50—55 kohta oikeustapausviittauksineen).

73 Tästä seuraa, että määritettäessä syrjintäkiellon periaatteen ulottuvuutta päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa määrättyjen työehtojen osalta, lähtökohdaksi on otettava tulkinta, joka samalle periaatteelle on annettu niiden työntekijöiden vapaan liikkuvuuden osalta, jotka ovat yhteisön jäsenvaltioiden kansalaisia.

74 Tällainen tulkinta on sitäkin perustellumpi, koska kyseinen määräys on laadittu käyttäen lähes samaa sanamuotoa kuin mitä käytetään perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa.

75 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeuden ja erityisesti perustamissopimuksen kyseisen määräyksen osalta sellainen kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta evätään äänioikeus ja/tai vaalikelpoisuus sellaisen työntekijöiden edunvalvontaelimen vaaleissa, johon heidän on kuuluttava, jolle he joutuvat suorittamaan jäsenmaksuja, jonka tehtävänä on työntekijöiden etujen puolustaminen ja jolla on neuvoa-antava tehtävä lainsäädäntöasioissa, on kansalaisuuteen perustuvan syrjintäkiellon perusperiaatteen vastainen (ks. asioissa ASTI I ja ASTI II annetut tuomiot).

76 Yhteisöjen tuomioistuin on päätellyt kyseisissä tuomioissa, että sellaisen kansallisen lainsäädännön soveltaminen on yhteisön oikeuden vastaista, jonka mukaan vastaanottavassa jäsenvaltiossa työskenteleviltä muiden jäsenvaltioiden kansalaisilta evätään äänioikeus ja/tai vaalikelpoisuus tämäntyyppisen työntekijöiden edunvalvontaelimen vaaleissa.

77 Kuten tämän tuomion 73 ja 74 kohdassa on todettu, päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan soveltamaan niiden laillisilla työmarkkinoilla työskenteleviin turkkilaisiin työntekijöihin työehtojen osalta vastaavia velvoitteita kuin sovelletaan muiden jäsenvaltioiden kansalaisiin.

78 Näin ollen, ottaen huomioon sellaisten työntekijöiden, jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia, vapaata liikkuvuutta koskevat periaatteet, joita sovelletaan analogisesti sellaisiin turkkilaisiin työntekijöihin, joille kuuluu päätöksessä N:o 1/80 tunnustettuja oikeuksia, sellaisen kansallisen lainsäädännön, jonka mukaan

vaalikelpoisuus Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston kaltaisen, työntekijöitä edustavan ja heidän etujaan ajavan elimen vaaleissa edellyttää vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisuutta, on katsottava olevan kyseisen päätöksen 10 artiklan 1 kohdan vastainen.

79 Kuten komissio on perustellusti todennut, edellä selostettu tulkinta on lisäksi ainoa, joka vastaa päätöksen N:o 1/80 tavoitetta ja yleistä rakennetta, joilla pyritään toteuttamaan asteittain työntekijöiden vapaa liikkuvuus ja edistämään sellaisten Turkin kansalaisten integroitumista vastaanottavaan jäsenvaltioon, jotka täyttävät tässä päätöksessä määrätyt edellytykset ja joille kuuluu näin ollen siinä myönnettyjä oikeuksia (ks. em. asia Kurz, tuomion 40 ja 45 kohta). Se, että jäsenvaltiossa laillisesti työskenteleville turkkilaisille työntekijöille myönnetään samat työehdot kuin jäsenvaltioiden kansalaisille, on tärkeä seikka, jonka tarkoituksena on luoda asianmukaiset puitteet turkkilaisten siirtotyöläisten asteittaiselle integroitumiselle.

80 Kammer für Arbeiter und Angestellte für Vorarlberg (Vorarlbergin osavaltion työntekijöiden ja toimihenkilöiden edunvalvontaelin; jäljempänä Kammer) ja Itävallan hallitus väittävät kuitenkin pääasiallisesti, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu "muiden työehtojen" käsite ei sisällä turkkilaisten työntekijöiden oikeutta osallistua Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelimen edustajiston kaltaisten lakisääteisten työntekijöitä edustavien elinten vaaleihin. Niiden mukaan kyseisellä käsitteellä on katsottava olevan suppeampi ulottuvuus kuin perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa käytetyllä käsitteellä, koska toisaalta tätä viimeksi mainittua määräystä on täsmennetty asetuksella N:o 1612/68, jonka 8 artiklan 1 kohta koskee nimenomaisesti ammattiyhdistys- ja vastaavia oikeuksia, kun taas tällaista täsmentämistä ei ole tehty ETY:n ja Turkin välisen assosiaation yhteydessä, ja koska toisaalta tällä viimeksi mainitulla pyritään vähemmän kunnianhimoisiin tavoitteisiin kuin perustamissopimuksessa. Näissä olosuhteissa asioissa ASTI I ja ASTI II vahvistettua oikeuskäytäntöä ei voida soveltaa analogisesti tämän assosiaation yhteydessä.

81 Tätä väitettä ei kuitenkaan voida hyväksyä.

82 Tämän osalta on todettava ensiksikin, että asetus N:o 1612/68 on annettu perustamissopimuksen 49 artiklan nojalla, jossa määrätään, että neuvosto toteuttaa toimenpiteet, jotka ovat tarpeen 48 artiklassa tarkoitetun työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi asteittain.

83 Kyseisen asetuksen tavoitteena on näin ollen ainoastaan täsmentää 48 artiklan määräyksiä. Asetuksella N:o 1612/68, joka on johdettua oikeutta, ei sitä vastoin voida täydentää perustamissopimuksen määräyksiä, jotka sillä on tarkoitus panna täytäntöön ja jotka muodostavat sen oikeusperustan.

84 Lisäksi kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 kohdan on katsottava olevan vain erityinen ilmaisu perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa vahvistetusta syrjintäkiellon periaatteesta työntekijöiden ammattiyhdistys- ja vastaavanlaisiin toimintoihin osallistumisen erityisalalla, ja kaikki työntekijöitä edustavat ja heidän etujaan ajavat järjestöt vastaavat tällaisista toiminnoista (ks. tämän osalta em. asia ASTI I, tuomion 15 kohta).

85 Tämän jälkeen on korostettava, että ottaen huomioon perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdan luonteen — joka on syytä tunnustaa — yleisenä periaatteena ja sen, että tämä määräys on lisäksi vain erityinen ilmaisu perustamissopimuksen 7 artiklan ensimmäisessä kohdassa vahvistetusta kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskevasta perustavaa laatua olevasta säännöstä, 48 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun "muita työehtoja" koskevan ilmaisun on katsottava olevan ulottuvuudeltaan laaja, koska siinä määrätään yhdenvertaisesta kohtelusta kaikessa, mikä liittyy suoraan tai välillisesti palkkatyön tekoon vastaanottavassa jäsenvaltiossa. Kuten tämän tuomion 82—84 kohdassa on todettu, kyseinen sääntö on tämän jälkeen vain pantu täytäntöön ja konkretisoitu asetuksen N:o 1612/68 erityissäännöksillä.

86 Näin ollen perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1612/68 8 artiklan 1 kohdassa ilmaistaan sama kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon yleinen periaate, joka on yksi yhteisön oikeuden perusperiaatteista.

87 Tätä toteamusta tukee asiassa ASTI I annetun tuomion 11 kohta, jossa todetaan, että kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kieltoa koskevaan perusperiaatteeseen, joka on "esitetty" perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa, "viitataan" useissa asetuksen N:o 1612/68 "erityissäännöksissä", erityisesti 7 ja 8 artiklassa. Tätä toteamusta tukee myös se, että yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa ASTI II antamassaan tuomiossa kyseisen jäsenvaltion jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämisen näiden sääntöjen perusteella niitä yhdessä tulkittuina.

88 Lopuksi on muistutettava, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan, joka on laadittu lähes samalla tavoin kuin perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohta, sanamuodosta ja toisaalta assosiaatiosopimuksen tavoitteiden ja asiayhteyden vertailusta perustamissopimuksen tavoitteiden ja asiayhteyden kanssa käy ilmi, ettei ole mitään perusteita katsoa päätöksen edellä mainitulla määräyksellä olevan erilainen ulottuvuus kuin se, jonka yhteisöjen tuomioistuin vahvisti 48 artiklan 2 kohdan osalta asioissa ASTI I ja ASTI II antamissaan tuomioissa.

89 Vaikka päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdassa ei ilmaista periaatetta, jonka mukaan turkkilaiset työntekijät voivat vapaasti liikkua yhteisössä, kun taas perustamissopimuksen 48 artiklassa määrätään työntekijöiden vapaan liikkuvuuden periaatteesta yhteisön kansalaisten hyväksi, kyseisen 10 artiklan 1 kohdassa määrätään kuitenkin jäsenvaltion alueella laillisesti työskentelevien turkkilaisten työntekijöiden sellaisesta oikeudesta yhdenvertaiseen kohteluun palkkauksessa ja työehdoissa, jolla on sama ulottuvuus kuin sillä oikeudella, joka samaa sanamuotoa käyttäen on perustamissopimuksen 48 artiklan 2 kohdassa tunnustettu yhteisön työntekijöille (ks. vastaavasti em. asia Pokrzeptowicz-Meyer, tuomion 40 ja 41 kohta).

90 Kammer väittää lisäksi, että vaikka katsottaisiinkin, että vaalikelpoisuus Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten edustajiston vaaleissa kuuluu päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, kyseiset edunvalvontaelimet ovat julkisoikeudellisia elimiä, jotka osallistuvat julkisen vallan käyttöön, ja tällä perusteella on perusteltua, että ulkomaalaisilla työntekijöillä ei ole oikeutta tulla valituiksi tällaisiin elimiin.

91 Tämän osalta on kuitenkin todettava heti aluksi, että ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että Verfassungsgerichtshof on todennut, että toisaalta kaikki asioissa ASTI I ja ASTI II annettujen tuomioiden perustana olevat toteamukset — muun muassa se, että kyseiset luxemburgilaiset ammatilliset järjestöt eivät osallistuneet julkisen vallan käyttöön — pätevät Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelimiin, ja että toisaalta nämä viimeksi mainitut eivät näyttäisi olevan luonteeltaan sellaisia, että ne osallistuisivat julkisen vallan käyttöön.

92 Lisäksi on todettava, että joka tapauksessa vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 48 artiklassa määrättyjen sääntöjen soveltamatta jättäminen toimintoihin, jotka merkitsevät osallistumista julkisen vallan käyttöön, muodostaa poikkeuksen perusvapaudesta, ja sitä on tästä syystä tulkittava siten, että sen ulottuvuutta voidaan rajoittaa vain siinä määrin kuin on ehdottoman välttämätöntä niiden intressien säilyttämiseksi, joita jäsenvaltiot voivat tämän poikkeuksen avulla suojata. Tästä seuraa, että kyseisellä poikkeuksella ei voida perustella sitä, että jäsenvaltio asettaisi yleisesti kansalaisuutta koskevan edellytyksen kaikkiin Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten kaltaisiin julkisoikeudellisiin elimiin osallistumiselle, vaan kyseinen poikkeus mahdollistaa ainoastaan sen, että ulkomaalaisilta työntekijöiltä voidaan tarvittaessa evätä osallistuminen kyseisen elimen sellaiseen tiettyyn erityistoimintaan, johon liittyy sellaisenaan tosiasiallisesti suoraa osallistumista julkisen vallan käyttöön (ks. erityisesti em. asia ASTI I, tuomion 19 kohta).

93 Näin ollen vaalikelpoisuuden epäämistä Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten kaltaisten työntekijöitä edustavien ja heidän etujaan ajavien elinten vaaleissa sellaisilta ulkomaalaisilta työntekijöiltä, joihin sovelletaan yhdenvertaisen

kohtelun periaatetta palkkauksen ja muiden työehtojen osalta, ei voida perustella kyseisen elimen kansallisen oikeuden mukaisen oikeudellisen luonteen perusteella eikä sillä, että sen tiettyihin tehtäviin voisi sisältyä osallistumista julkisen vallan käyttöön (ks. em. asia ASTI I, tuomion 20 kohta).

94 Edellä esitetyn perusteella ennakkoratkaisukysymyksiin on vastattava, että päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että

— tällä määräyksellä on välitön oikeusvaikutus jäsenvaltioissa, ja

— sen vastaista on sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla evätään vastaanottavan jäsenvaltion laillisilla työmarkkinoilla työskenteleviltä turkkilaisilta työntekijöiltä Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten kaltaisten työntekijöitä edustavien ja heidän etujaan ajavien elinten vaaleissa.

Oikeudenkäyntikulut

95 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Verfassungsgerichtshofin 2.3.2001 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Euroopan talousyhteisön ja Turkin välisellä assosiaatiosopimuksella perustetun assosiaationeuvoston assosiaation kehittämisestä 19 päivänä syyskuuta 1980 tekemän assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 10 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että

— **tällä määräyksellä on välitön oikeusvaikutus jäsenvaltioissa, ja**

— **sen vastaista on sellainen kansallinen lainsäädäntö, jolla evätään vastaanottavan jäsenvaltion laillisilla työmarkkinoilla työskenteleviltä turkkilaisilta työntekijöiltä Itävallan työntekijöiden edunvalvontaelinten kaltaisten työntekijöitä edustavien ja heidän etujaan ajavien elinten vaaleissa.**

Puissochet Schintgen Skouris

Macken Cunha Rodrigues

Julistettiin Luxemburgissa 8 päivänä toukokuuta 2003.

R. Grass

kirjaaja

J.-P. Puissochet

kuudennen jaoston puheenjohtaja